

22. Isus, Juda i Petar (13,21-38)

13,21-30: *...jedan će me od vas izdati!*

Na prvi pogled je iznenađujuće koliko je prostora govoreći o toj večeri Iv posvetio Judinoj izdaji (u 13,1-32 ukupno 14 redaka-skoro pola). Dante u svojoj Božanstvenoj komediji stavlja Judu na dno pakla, upravo u usta Sotoni! Međutim, kod Isusa stvari stoje drugačije. U sam misterij te večeri spada da je Isus i pred Judom prignuo koljeno; i njegove je noge uzeo u svoje ruke i oprao ih kao noge ostalih učenika, sve ih ljubi do kraja.

Sada se po prvi puta pojavljuje učenik kojeg je Isus ljubio. On je naslonjen Isusu na grudi (13,23). Kao što Sinovo prebivanje u krilu Očevu označava njihovo jedinstvo i međusobnu intimu, neshvatljivu čovjekovu razumu, tako i učenikova naslonjenost na Isusove grudi označava blizinu koju je ova osoba postigla u svom odnosu prema Isusu.

No, ta ljubav nije ekskluzivna, drugi učenici neće zbog nje ostati prikraćeni. Kad je, na pitanje ljubljenog učenika o tome tko je izdajnik, Isus davao odgovor, odgovorio je jednim činom punim značenja. Umočiti zalogaj i pružiti ga nekom u Bibliji je ne samo znak uljudnosti i gostoljubivosti nego i saveza. Ljubav nije samo služenje nego je dar samoga sebe. U ovom zalogaju Isus se daruje onom tko ga izdaje; ljubi *do kraja* (usp. *eis telos* u 13,1). Isus i tim, posljednjim činom koji je imao priliku uraditi, želi pobijediti mržnju ljubavlju, tamu svjetlom.

Kad je Juda primio zalogaj, u nj uđe Sotona. Kad je izišao *bijaše noć* – Iv želi reći da je u Judi pobijedila tama (13,30); smrknuo je lice i zatvorio se svjetlu.

13,31-32: *Sada je proslavljen Sin Čovječji i Bog se proslavio u njemu!*

Nakon što je Judina odluka postala jasna, Isus reagira, ali nema kritike, nema osude, nema protumjera: on počinje govoriti o proslavi! O njoj govori kao o nečemu što se zapravo već dogodilo! Poslan u Očevoj ljubavi, on je – perući im noge – svojim učenicima očitovao totalno predanje za njih. Očitovao je neizmjernu ljubav koja ni pred čim ne uzmiče, ni pred izdajom, silama sljepila i mržnje tj. tame.

Zato može reći da je proslavljen Sin Čovječji i da je već proslavio Boga u sebi. U njegovim postupcima postalo je očito da tama nije uspjela nadvladati svjetlo – ono svijetli ljubavlju koja ni pred čim ne staje, pa ni pred fizičkom eliminacijom. Ljubav je to koju ništa ne može ugušiti tj. zaustaviti.

Isusova slava je Njegova ljubav. Izdaja ne može spriječiti, ne može ublatiti, potamniti gestu pružanja zalogaja kojim Isus i zadnjom prilikom ljubi Judu. Ljubav se ne uskraćuje ni izdajniku – *ljubav nikad ne prestaje!* Upravo ljubav koja ne uzmiče ni pred izdajom, ni pred najdestruktivnijim situacijama pa ni pred smrću, upravo ta ljubav jest odsjev lica Oca nebeskoga; njome se Bog proslavio u Sinu (13,31). To je *svjetlo koje u tami svijetli i tama ga ne može obuzeti* (1,5).

Taj čin davanja *do kraja* (13,1) proslava je ljubavi jer ona je pobijedila – premjerila je tamu i njenom zadnjem zakutku donijela – zadnjem njenom sinu, ponudila svjetlo. *Otac laži*, koji uvijek laže i iskrivljava ljudima sliku Boga ovim je činom pobijeđen jer je postalo očevidno da Božja ljubav ide do kraja i nikad ne staje; da uvijek nudi svjetlo i život, a da tama i smrt potječu od onog tko ovo svjetlo iskrivljuje i nastoji potamniti (usp. Mudr 2,23-24). Prvim zalogajem kojeg Biblija spominje (usp. Post 2,16; 3,1-13), *Otac laži* je čovjeku Boga predstavio kao onog koji mu nešto krije, koji čovjeku zabranjuje zalogaj da ne bi postao kao *bogovi*. U zalogaju kojeg Isus nudi Judi padaju sve laži i prividi jer Bog se daje do kraja. Jedino što ostavlja netaknutim i ne dohvaća jest sloboda u kojoj čovjek odlučuje Bogu odgovoriti ili ne.

13,33: *...kamo ja odlazim, vi ne možete doći.*

Isus je *još malo* s učenicima (13,33), dakle sprema se otići kako je pisano. Učenici ne mogu za njim kao što ni mi ne možemo, koliko god bismo željeli. No, moći ćemo tada kada, upoznavši ljubav koju ima za nas, budemo u stanju ljubiti kako je on ljubio nas. Tada ćemo i mi biti gdje je on, jer on će biti u nama i mi u njemu (14,23). Jer svatko obitava ondje gdje ljubi: tamo je gdje mu je srce. I vidjet ćemo njegovo lice u svakom bratu koga ljubimo, bez obzira o kome se radi, makar i o Judi. Ako budemo tako ljubili, svi će ga moći prepoznati na našem licu.

13,34-35: *Zapovijed vam novu dajem: ljubite jedni druge...*

Ishodište ljubavi – kao i poslanja – jest Bog jer on *jest ljubav* (1Iv 4,8.16). Poslanje o kojem Isus kasnije govori u najužoj je vezi s ljubavi te se oni međusobno interpretiraju. Naime, ljubav se očituje u slanju Sina (4,9; usp. Iv 3,16). Isus u Velikosvećeničkoj molitvi svrhu svog poslanja izražava upravo u terminima ljubavi: *da u njima trajno bude ljubav kojom si ti mene ljubio, i ja u njima* (Iv 17,26). Kao što će se poslanje Sina nužno nastaviti u poslanju učenika u svijet, tako se i ljubav Sina, koju prima od Oca, treba nastaviti u ljubavi učenika. Time su učenici osposobljeni, ali i obvezani na ljubav.

Isus je zove *novom zapovijedi* (Iv 13,34), svojom zapovijedi (15,12): *ljubite jedan drugoga kao (καθώς) što sam i ja vas ljubio*. Veznik καθώς ovdje označava da je Isusova ljubav i primjer i temelj. Ta se zapovijed ne zove novom zbog njezina sadržaja – zapovijed ljubavi postoji gotovo u svim religijama (kao i u SZ, Pnz 6,4; 11,1; usp. Mk 12,28-34; Mt 22,34-40) – nego zato što je unaprijed dana u Isusovoj ljubavi, koja je ljubav Oca, i zato što je iz nje izvedena.

Dakle, mjera ljubavi koju zapovijeda Isus nije ljubav kako je mi shvaćamo nego kako ju je on živio. Stoga se ovdje ne radi o bilo kojoj ljubavi ili instinktivnoj sentimentalnosti nego mjera učenikove ljubavi jest Isusova ljubav kojom on ljubi *do kraja*, a ako je potrebno polaže i svoj život za prijatelje (Iv 15,13).

To je u Evandjelju očevidno. Pranje nogu učenika povezano je s Isusovim razapinjanjem jer na simboličan način predskazuje predanje Raspetoga iz ljubavi. Petrova reakcija *nikada mi ti nećeš prati noge* (13,8) pokazuje da (ne)svjesno ne pristaje na zahtjev predanja u ljubavi kojeg pred njega i druge učenike postavlja Isus ovim činom i kojim ih želi osposobiti i obvezati na ljubav. Taj zahtjev izričito je istaknut u 1Iv 3,16: *po tomu smo spoznali ljubav što je on za nas dao svoj život. Tako i mi moramo dati svoj život za svoju braću.*

A iza govora o ljubavi slijedi navještaj Petrova zatajenja. Dakle, radi se o ljubavi koja ne zastaje ni pred izdajom, ni pred zatajenjem! Ljubav koja počiva na sentimentalnostima ovdje bi stala i rekla da nema koga ljubiti. Isusova ljubav ni ovdje ne staje nego ljubi svoga izdajnika i onoga koji će ga zatajiti. Takva ljubav ide do kraja i savršena je. Na takvu je ljubav pozvan Isusov učenik.

No, *dati život* ne podrazumijeva samo nasilnu smrt, iako je Isusov čin ovdje ponajprije na nju usmjeren. Zapovijed ljubavi izlaže se konkretno u 1Iv, prije svega s obzirom na bogate, na one koji raspolažu dobrima ovoga svijeta – oni su pozvani da bratu u potrebi omoguće udio u dobrima. U slučaju da to ne učine, njihova ljubav prema Bogu postaje upitnom (3,17; 4,20). Ljubav prema bratu dokazuje vjerodostojnosti istinitosti ljubavi prema Bogu (usp. Mk 12,28-34 par).

Zbog svega rečenoga, ljubav koju Isus pruža i zapovijeda jest nešto što nadilazi ljudske snage. Ona je ono što mi po sebi nemamo, ali možemo primiti i tako nadilaziti sami sebe ... rasti ... ići u novinu i dubine života. Upravo ovdje nailazimo na korektiv koji nas usmjerava na ispravnu duhovnost: ako trebamo imati nešto što nemamo, to znači da to trebamo primiti. To znači da naša duhovnost ne može počinjati s nama, vrtjeti se oko nas i završiti s nama – tada na koncu imamo samo ono što je naše. Prava duhovnost znači biti otvoren – da se i u nama, kao i u Isusu spoje nebo i zemlja. Ljubiti kao on možemo samo ako dopuštamo da On u nas ulijeva svoju ljubav, svoja nadahnuća. Kršćanin je onaj tko je inspiriran, nadahnut, vođen Duhom Njegove ljubavi (usp. Rim 8).

Stoga je ljubav po uzoru na Isusovu korak u našu proslavu; njome postajemo ono što trebamo biti. Bez ispravne duhovnosti ni naše ljubavi a ni proslave neće biti! (kako je ivanovska teologija i duhovnost jednostavna i bistra!)

Zapovijed koju nam daje Isus ista je ona zapovijed koju je on primio od Oca (10,18b). Ona nije *lex* – zakon koji *obvezuje* (*legare=vezati*) nego *co-mando* – zapovijed koja *šalje skupa* (*mandare=slati*) prema življenju onoga što jesmo: djeca Božja.

U ivanovskoj literaturi nema izričite zapovijedi ljubavi prema neprijatelju. No, kako je poslanje Sina okrenuto svijetu, tako je i poslanje učenika. Ako su u 3,16s Božja ljubav prema svijetu i poslanje Sina u svijet stavljeni usporedo jedno pored drugoga, to znači da Božja ljubav ne pozna granica.

U 1 Iv zapovijed bratske ljubavi povezana je s dualističkim konceptom: tko ljubi svoga brata, stalno je u svjetlu (2,10), iz smrti je prešao u život (3,14). Tko ne ljubi, ostaje u smrti. Kao što je ljubav od Boga, tako je i svaki koji ljubi od

Boga rođen i sposoban je njega spoznati (4,7). Jer Bog je ljubav. Zato on ljubi i sve druge koji su od Boga rođeni (5,1).

Ljubav nije od svijeta. Bog i svijet u suprotnom su odnosu kao prostor ljubavi i prostor mržnje. Tko je u svijetu i tko ljubi svijet i ono što je u svijetu (*požuda tijela, požuda očiju, oholost života*; 2,15s), taj postaje čovjekom *od svijeta*. On prihvaća narav svijeta, koja se protivi Božjoj biti i ne može ga više spoznati. Na toj izdiferenciranoj pozadini treba prosuđivati bratsku ljubav ili ljubav koja je u obliku ograničenja usmjerena na braću i sestre.

13,36-38: *Život ćeš svoj položiti za mene?*

Nakon sučeljavanja sa Judom, evanđelist nam prikazuje Isusovo suočavanje s Petrom – drugom tamnom stranom našeg srca. Isus nagovještava Judinu izdaju i Petrovo zatajenje. Poput Jude, ni Petar ne pridaje važnosti Isusovom upozorenju o predstojećem zatajenju. On se radije busa u prsa spremnošću da umre za Isusa.

Petar voli Isusa, želi biti s njim i čak tvrdi da je spreman život položiti za njega. Međutim, on ne shvaća temeljnu stvar: spasenje ne dolazi od onoga što on čini za Isusa nego od onoga što Isus čini za njega! Izvor ljubavi nije Petar nego Isus. Njegova želja da bude kao Isus i da položi život za onog koga voli po sebi nije loša. No, još nije naučio da ovu želju ne smije pretvoriti u volju za moću nego je treba čuvati da ostane želja za darom. O čemu se radi?

Ako je Juda pustio da se u njemu nastani zlo, u Petru vidimo „dobro“ od kojeg nas Krist treba spasiti. Ovo Petrovo „dobro“ zapravo je zlo koje je duboko, ali se na površini pojavljuje zaogruto u najljepši celofan na kojem piše „najljepša želja za žrtvovanjem iz ljubavi“. Jer, to je još uvijek Petar koji ne dopušta da mu Isus opere noge zato što ne prihvaća da ga Isus ljubi.

Zato je važno i korisno da Petar zataji Isusa i da mu to Isus unaprijed nagovijesti. Nakon što se to dogodi, Petar će sve shvatiti. Shvatit će da ga je Isus čitao kao otvorenu knjigu, vidio je njegovu površnost, lažljivost i sebičnost zbog kojih je davao silno obećanje, a na koncu sve porekao pred običnom sluškinjom (žene tada nisu mogle svjedočiti na sudu!). Jedino tako može otkriti da je Isus vjeran, a on – Petar – nevjeran! Isus je vjeran jer *Bog je ljubav* i ne može biti nešto drugo. Dajući veliko obećanje, Petar je za sebe htio zaslugu u Isusovim očima. Nakon zatajenja shvatit će da ga Isus ljubi bez ikakvih zasluga. Jer ljubav nije stvar zasluga: ili je besplatna-na dar, ili nije ljubav. Ne ljubi se nekoga zbog nečega, pa ni zbog nekih osobina same osobe, nego se ljubi osobu radi osobe, ili se uopće ne ljubi nego se samo prepušta konzumiranju nečijih kvaliteta. Naizgled to su jako slične stvari, ali su u sebi drastično različite. Tek kad dođe nevolja, kao u Petrovu slučaju, onda će se vidjeti što je bila ljubav a što konzumacija.

Tako će Petar, od traženja svojih zasluga, jednog dana stići do vjere koja je vjerovanje u Božju vjernost. Da nije zatajio, mogao bi još zadugo ostati u uvjerenju da je s njim sve u redu, da je ne samo dobar nego i junački velikodušan u žrtvovanju za Učitelja. Bio bi u uvjerenju da ga Isus ljubi zato što ima zasluge

pred njim. I tako bi promašio bit Božje ljubavi. Tako dolazimo do čudnog zaključka: da je uspio dati život za Isusa, ne bi se spasio. Ne bi jer nije shvatio da spas ne dolazi od njegove zasluge nego od Isusa koji jedini može s njega oprati ono što mu priječi da se rodi za Kraljevstvo (usp. 3,5). A on to u sebi još uvijek odbija. Ovako, zatajivši, spoznao je istinu o svojem traženju zasluga i o Božjoj ljubavi. Tako će i on uskoro moći svoju glavu konačno prisloniti na Isusove grudi, uživati njegovu ljubav i konačno je pružati drugima.